

Huisvestingsstatus van arbeidsmigranten in de provincie Gelderland

Mei 2020

Abdullahi Hussen

1. Inleiding en aanleiding

Er werken ruim 400 duizend arbeidsmigranten uit Midden- en Oost- Europa in Nederland. Deze arbeidsmigranten zijn vooral actief in het zuiden en westen van Nederland en met name in de land- en tuinbouw, logistiek, zakelijke dienstverlening, groothandel, voedingsindustrie en metaalindustrie. Volgens de laatste cijfers van het Sociaal Economisch onderzoek (SEO) droegen arbeidsmigranten ongeveer 11 miljard euro bij aan het nationaal inkomen⁽¹⁾. Daarnaast consumeert een arbeidsmigrant jaarlijks 2600 euro in zijn woonplaats. Ook de sectoren en bedrijven in Gelderland kunnen ondertussen niet meer zonder de inzet van arbeidsmigranten.

De huidige woningmarkt is ook in Gelderland oververhit, hierdoor is het huisvesten van arbeidsmigranten een lastige opgave geworden. In de eerste instantie ligt de verantwoordelijkheid voor de huisvesting van deze mensen bij werkgevers, gemeente en woningcorporaties. In de omgevingsvisie (2018) wordt genoemd dat de provincie streeft naar een economisch krachtig Gelderland en een aantrekkelijk woon- en leefklimaat voor alle Gelderlanders. Dat betekent dat nieuwe woningen die worden gebouwd, passen bij de behoefte van de woningzoekenden. Dus ook voor tijdelijke bewoners, zoals arbeidsmigranten (2) die behoefte hebben aan tijdelijke verblijfplaatsen en flexibele woonvormen. In het Actieplan wonen(2020) heeft de provincie zich onder meer ten doelen gesteld om tweeduizend flexibele woningen te realiseren. Het is voor de provincie Gelderland daarmee van evident belang dat de huisvesting van arbeidsmigranten op een goede manier geregeld is (3).

Op 23 januari 2019 is er een Statenbrief ter kennisgeving verschenen waarin duidelijk naar voren komt dat de realisatie van huisvesting voor arbeidsmigranten een taak is van marktpartijen en overheden. Waarbij de overheden een rol hebben om de markt te faciliteren en zo nodig te ondersteunen zodat de huisvesting van arbeidsmigranten zo goed mogelijk overeenkomt met de omgeving waarin zij verblijven. Daarin wordt ook beschreven dat de provincie Gelderland via drie sporen werkt aan een passende huisvesting voor arbeidsmigranten; namelijk het agenderen voor de regionale woonagenda's, praktische kennis verzamelen en delen en ten slotte het actief in gesprek gaan over ruimte (4). Het doel van deze pre-verkenning is in de eerste instantie om inzicht te krijgen op de huidige situatie. Daarnaast wordt er een krachtenveldanalyse waarbij alle stakeholders betrokken zijn uitgevoerd om uiteindelijk tot een aantal aanbevelingen te komen.

HOOFDVRAAG

Deze doelstellingen leiden tot beantwoording van de volgende hoofdvraag:
"Wat is de huisvestingsstatus van arbeidsmigranten in Gelderland?"

DEELVRAGEN

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden, splitsen we deze uit naar de volgende deelvragen:

1. Hoeveel arbeidsmigranten wonen en werken in de provincie Gelderland? Hoe ziet deze populatie eruit met betrekking tot nationaliteit, sector waarin zij werkzaam zijn en het type werkzaamheden?
2. Hoe groot is de opgave (zowel kwalitatief als kwantitatief) voor de huisvesting van arbeidsmigranten in Gelderland?
3. Hoe is de huidige stand van zaken over de huisvesting van arbeidsmigranten binnen de verschillende regio's in Gelderland? En wat is de huidige rol van de provincie daarin?
4. Wat zijn de wensen en behoeftes van gemeenten/regio's, werkgevers en arbeidsmigranten zélf?
5. Wat is de situatie en/of het beleid in de huisvesting van arbeidsmigranten in naastgelegen provincies? En is de huisvesting van arbeidsmigranten een grensoverschrijdende thema?
6. Welke consequenties brengt de huidige status over de huisvesting van arbeidsmigranten met zich mee voor de woningmarkt?
7. Welke rol zou de provincie kunnen en willen nemen binnen het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten?

1 SEO-onderzoek, De economische waarde uit Midden- en Oost- Europa voor Nederland, 2018.

2 Provincie Gelderland, omgevingsverordening, 2017.

3 Provincie Gelderland, Gelders omgevingsvisie Gaaf Gelderland, 2018.

4 Provincie Gelderland, Statenbrief arbeidsmigranten, 2019.

AANPAK

Dit onderzoek bestaat uit verschillende sporen. Allereerst heeft de provincie aan onderzoeksbureau Decisio gevraagd om zowel het aantal arbeidsmigranten dat in Gelderland woont en/of werkt in kaart te brengen. Tegelijkertijd is een enquête opgesteld en onder de Gelderse gemeentes uitgezet. Zowel het onderzoek van Decisio als resultaten van deze enquête zijn in een panelbijeenkomst op 10 december jl. met verschillende stakeholders gedeeld en besproken (gemeenten, arbeidsmigranten, woningcorporaties en het Expertisecentrum Flexwonen). Om de woonwensen van arbeidsmigranten zelf in kaart te brengen, is er ook een online enquête uitgezet onder Poolse arbeidsmigranten. Daarnaast is er een inventarisatie geweest langs de naastgelegen provincies en de grensregio Nordrhein-Westfalen. De opbrengsten van de hierboven geschetste sporen en de panelbijeenkomst vormen de basis voor dit onderzoek.

LEESWIJZER

Deze pre-verkenning is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 zullen deelvragen een en twee behandeld worden. Hierbij gaan we in op het aantal arbeidsmigranten dat werkt en/of woont in Gelderland en vormen de ontwikkelingen van de afgelopen jaren en de verwachte economische ontwikkelingen voor de komende jaren een basis voor een prognose van het aantal arbeidsmigranten in de toekomst. Hierbij is de huidige situatie met betrekking tot het Covid-19 virus en de economische gevolgen hiervan niet meegenomen in dit onderzoek. In Hoofdstuk 3 behandelen we deelvraag drie en gaan we in op de huidige situatie per regio en de rol die de provincie op dit moment daarin speelt.

In hoofdstuk 4 gaan we met behulp van enquêtes, interviews in op de behoeftes en wensen van gemeenten/regio's, werkgevers en arbeidsmigranten zelf.

In Hoofdstuk 5 zetten we de verschillende situaties en beleid van zowel de naastgelegen provincies als de grensregio Nordrhein-Westfalen uiteen. Daarnaast zullen de gevolgen voor de woningmarkt met betrekking tot het huisvesten van de arbeidsmigranten besproken worden.

Tenslotte zal in hoofdstuk 6 de verschillende rollen die de provincie zou kunnen nemen inzake dit thema uiteengezet worden.

2. Cijfers en Prognose

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op het proces van inschrijving. Daarna zal het verschil tussen een arbeidsmigrant en een kenniswerker verder worden uitgelicht en de verblijfsduur en de daaraan gekoppelde huisvestingsbehoefte. Vervolgens gaan we in op de cijfers met betrekking tot arbeidsmigranten op woon/werk niveau in Gelderland en hoe deze populatie er uitziet met betrekking tot nationaliteit, sector waarin zij werkzaam zijn en het type werk. Als laatste zal er in dit hoofdstuk de prognose tot en met het jaar 2030 voor de provincie Gelderland uiteengezet worden.

Omdat het bij arbeidsmigranten in de meeste gevallen gaat om EU- burgers geldt het principe van vrij verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal en hoeft men zich de eerste vier maanden niet in te schrijven bij een gemeente. In principe is iemand die voor een periode van vier maanden of langer in Nederland verblijf zal houden, een ingezetene en elke ingezetene is verplicht zich in te schrijven in de basisregistratie van zijn of haar woonplaats. Wanneer we spreken over niet-ingezetenen dan hebben we het over personen die niet of korter dan vier maanden in Nederland verblijf zullen houden. Zij kunnen zich inschrijven als niet- ingezetenen bij een van de 19 Registratie niet ingezetenen-loketten (RNI).

VERSCHIL KENNISWERKERS EN ARBEIDSMIGRANTEN

Een arbeidsmigrant is een economisch-actieve internationale persoon in loondienst bij een in Nederland gevestigde organisatie waarvoor loonheffing is betaald aan de belastingdienst. Verder wordt er een onderscheid gemaakt tussen internationale kenniswerkers (expats) en arbeidsmigranten. Volgens Onderzoeksbureau Decisio is een kenniswerker iemand die op jaarbasis minimaal 28.813 euro heeft verdiend onder de leeftijdsgrens van 30 jaar en minimaal € 39.303 boven de 30 jaar met als peiljaar 2017(5). Het Expertise Centrum Flexwonen (ECF) noemt iedere buitenlandse werknemer met een salaris onder modaal arbeidsmigranten en boven modaal expats of kenniswerkers(6). Ook qua huisvesting zitten er grote verschillen tussen kenniswerkers en arbeidsmigranten. Over het algemeen is de huisvesting voor de kenniswerkers goed geregeld en is het beeld van deze groep binnen de samenleving veelal positief. Dit in groot contrast met arbeidsmigranten die veelal te maken hebben met slechte huisvesting en uitbuiting(7). In dit onderzoek richten we ons vooral op de behoeftes van de arbeidsmigranten omdat er signalen zijn dat daar qua huisvesting niet alleen tekorten zijn maar ook penibele situaties veelvuldig voorkomen.

Verblijfsduur

De verblijfsduur en de woonwensen van arbeidsmigranten zijn aan elkaar verbonden en kunnen worden onderverdeeld in de categorieën short stay, mid stay en long stay.

Short stayers zijn arbeidsmigranten die maximaal tot een jaar in Nederland gaan verblijven, hierdoor is een logiesvorm met minimale kosten het meest ideale voor deze groep.

Mid Stayers zijn arbeidsmigranten die minimaal een jaar en maximaal drie jaar in Nederland gaan verblijven. Deze groep stelt hogere eisen wat betreft privacy en eigen voorzieningen. Qua woonvorm zijn studentenkamers of andere vormen van flexwonen het meest passend bij deze groep.

Long stayers zijn arbeidsmigranten die langer dan drie jaar in Nederland gaan verblijven. Het gaat vaak om mensen die zich hier definitief willen vestigen en dezelfde woonbehoeftes hebben als reguliere woningbehoeftegen. De krapte en de problematiek liggen vooral in de short en mid stay. Diverse onderzoeken wijzen uit dat dat 30% van de arbeidsmigranten behoort tot de short stayers, 40% tot de mid stayers en tenslotte behoort de overige 30% van de arbeidsmigranten tot de long stayers(8).

5 Memo cijfers arbeidsmigranten provincie Gelderland, Decisio, 2019.

6 Routekaart naar goede huisvesting voor EU-arbeidsmigranten, Expertisecentrum Flexwonen, 2019.

7 Arbeidsmigranten in Nederland: nieuwkomers op de voet gevolgd, Hitzer & van Wijk, 2019.

8 Routekaart naar goede huisvesting voor EU-arbeidsmigranten, Expertisecentrum Flexwonen, 2019.

AANTAL ARBEIDSMIGRANTEN DAT WERKT EN/OF WOONT IN GELDERLAND

In deze paragraaf beschrijven we de populatie arbeidsmigranten die in Gelderland woont en werkt. Naast de aantallen gaan we in op de belangrijkste kenmerken van deze groep namelijk: herkomstlanden, sectoren en woon-werklocaties.

Om deze gegevens goed in kaart te brengen heeft onderzoeksbureau Decisio in opdracht van de provincie dit uitgezocht. De methodiek die daarbij gehanteerd is dat met behulp van CBS-microdata op persoonsniveau gegevens zijn verzameld.

In 2017 waren er 53.720 arbeidsmigranten in Gelderland werkzaam en is het aantal arbeidsmigranten gestegen van 16.090 in 2010 naar 53.720 in 2017. De jaarlijkse procentuele groei van het aantal arbeidsmigranten in Gelderland is 23%, dit in vergelijking met een jaarlijkse landelijke groei van 15%. In de gemeenten Nijkerk, Zaltbommel en Apeldoorn werken de meeste arbeidsmigranten. Hierbij moet wel de kanttekening gemaakt dat bijvoorbeeld in de gemeente Nijkerk een groot uitzendbureau gevestigd is dat vanuit daar arbeidsmigranten uitstuurt dus is de kans reëel dat de arbeidsmigranten ook elders werkzaam zijn(9).

In 2017 woonden er 21.340 arbeidsmigranten in Gelderland. Hierbij kan het dus gaan om mensen die wonen in Gelderland en elders werken. Tussen 2010 en 2017 groeide dit aantal met 7120 personen, een procentuele jaarlijkse groei van 6%. In de gemeenten Arnhem, Nijmegen en Apeldoorn wonen de meeste arbeidsmigranten.

Hierbij gaat het wel om de arbeidsmigranten die daadwerkelijk ingeschreven staan in de gemeentelijke basisregisters. Gemiddeld schrijft zich tussen de 45-55% van de arbeidsmigranten in.

Bijna de helft van de arbeidsmigranten in Gelderland is van Poolse afkomst. Daarnaast werken er grote aantallen Roemenen, Duitsers en Hongaren.

Twee derde van alle arbeidsmigranten binnen de provincie werkt via een uitzendbureau. Ook werken er veel arbeidsmigranten in de horeca, zakelijke dienstverlening en transport en logistiek

PROGNOSE TOT 2030

Het aantal arbeidsmigranten is in Gelderland de afgelopen jaren fors gegroeid. Daarnaast is het aantal arbeidsmigranten sterk afhankelijk van de economie.

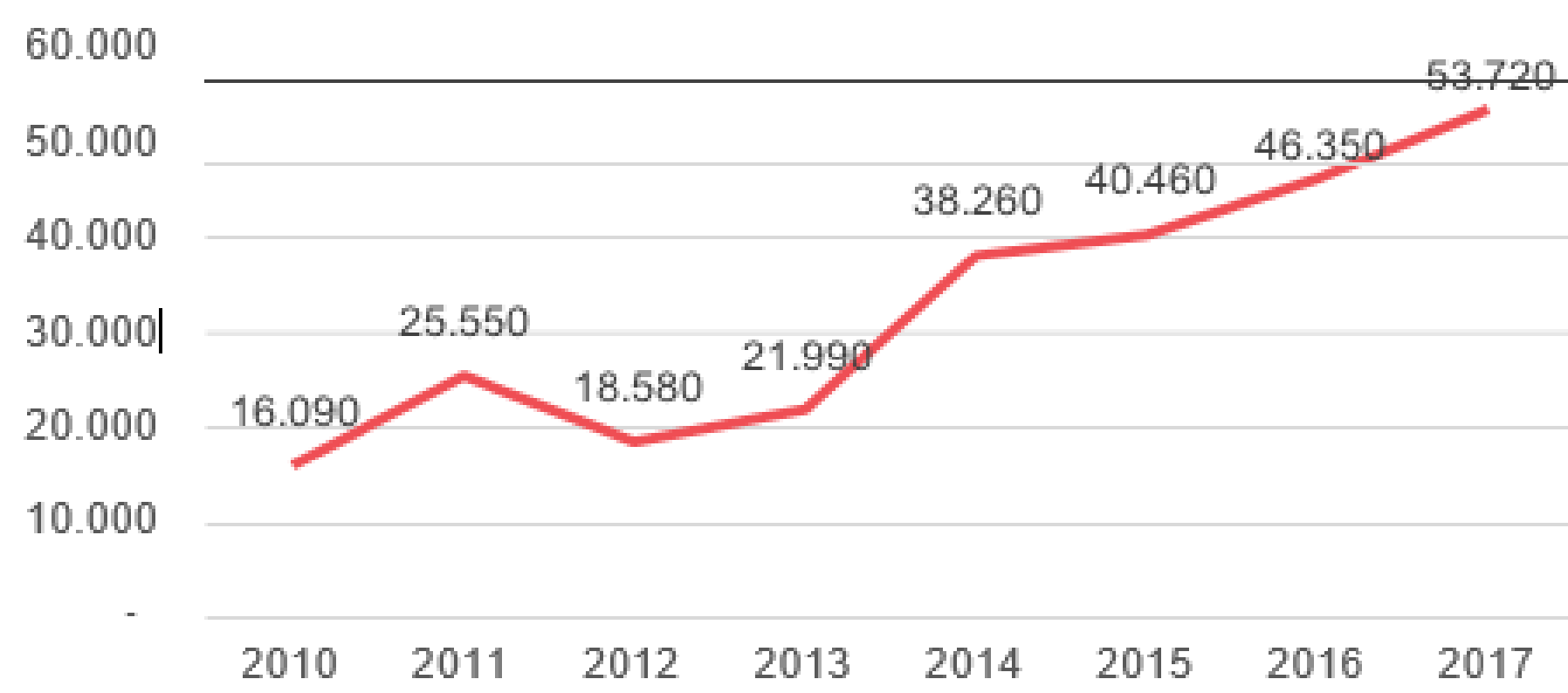
Onderzoeksbureau Decisio heeft vanuit een economisch-demografische invalshoek een prognose opgesteld wat betreft het aantal arbeidsmigranten in Gelderland tot en met 2030. Er is volgens het onderzoek sprake van een significant, positief verband tussen het aantal banen en het aantal arbeidsmigranten in Nederland. Als het aantal banen met 1 procent stijgt, neemt het aantal arbeidsmigranten toe met 3,7 procent.

Trendscenario basis is gebaseerd op de jaarlijkse groei tussen 2010 en 2017 en wordt er dus uitgegaan van een jaarlijkse toename van gemiddeld 5.375 arbeidsmigranten. In dit scenario werken er in 2030 naar schatting 123.600 arbeidsmigranten in Gelderland.

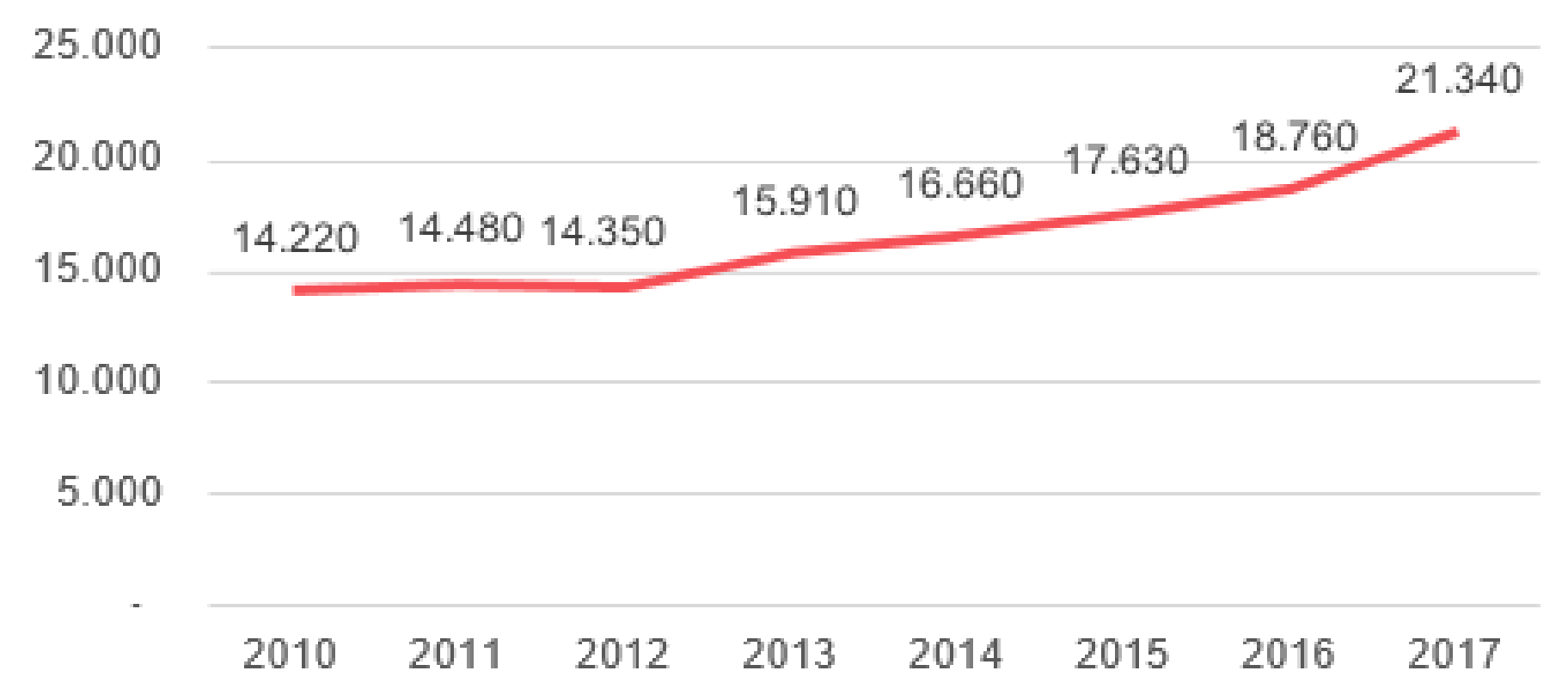
Trendscenario laag is gebaseerd op de verhouding tussen de banengroei en het aantal arbeidsmigranten sinds 2010. Stel dat de huidige jaarlijkse groei van het aantal banen in Gelderland (0,3%) zich op dezelfde manier blijft voorzetten, dan neemt het aantal arbeidsmigranten jaarlijks toe met 1,25% ($0,3\% \times 3,7\%$). In 2030 zouden er volgens dit scenario meer dan 63.000 arbeidsmigranten werkzaam zijn in de provincie Gelderland.

Trendscenario hoog is gebaseerd op de verhouding tussen de banengroei en het aantal arbeidsmigranten vanaf 2014. In dit scenario neemt het aantal arbeidsmigranten jaarlijks toe met 5,2%. In 2030 zou dus ongeveer 103.400 arbeidsmigranten werken in Gelderland volgens dit scenario(ibid.).

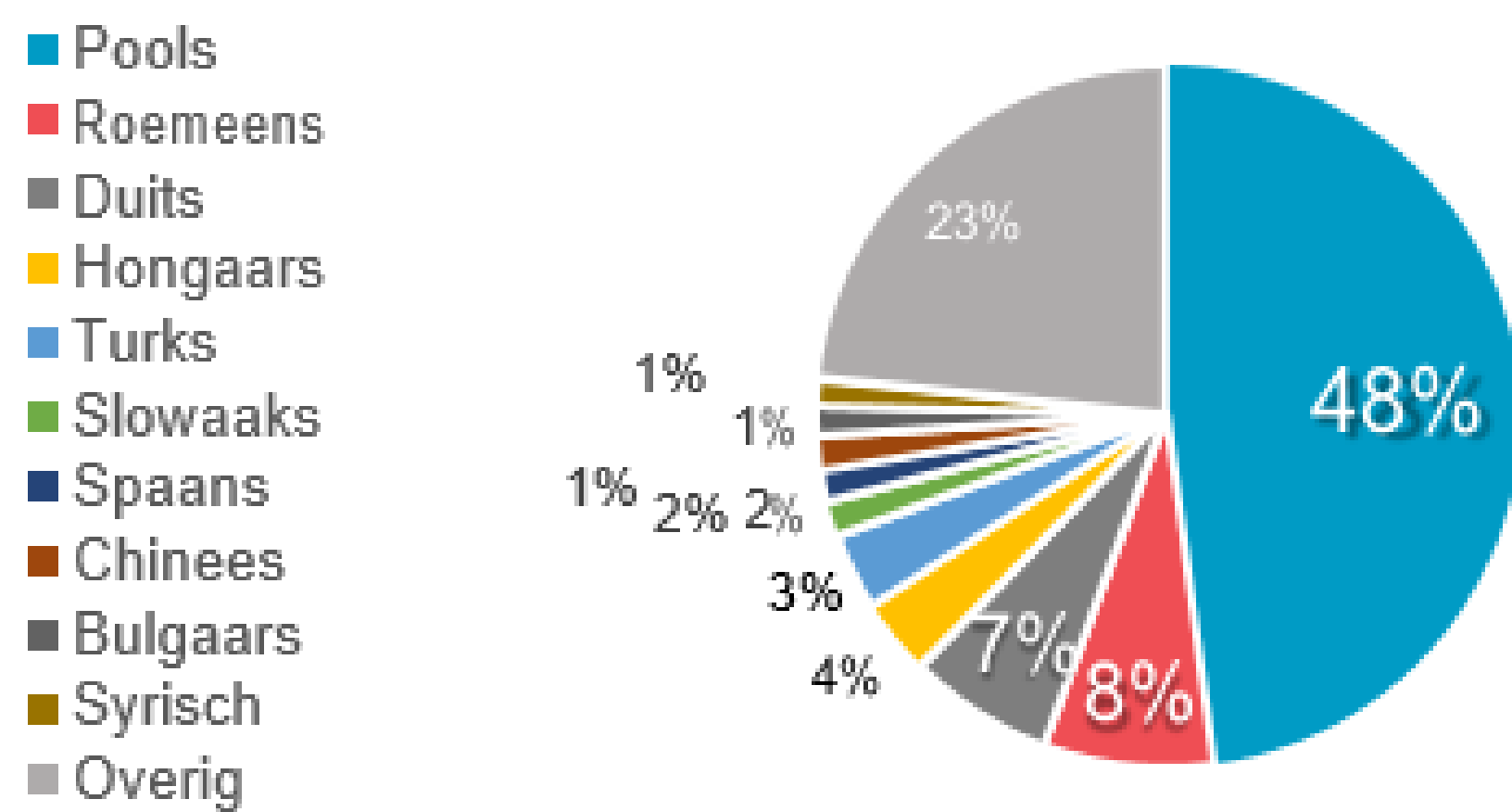
Aantal werkzame arbeidsmigranten in de provincie Gelderland

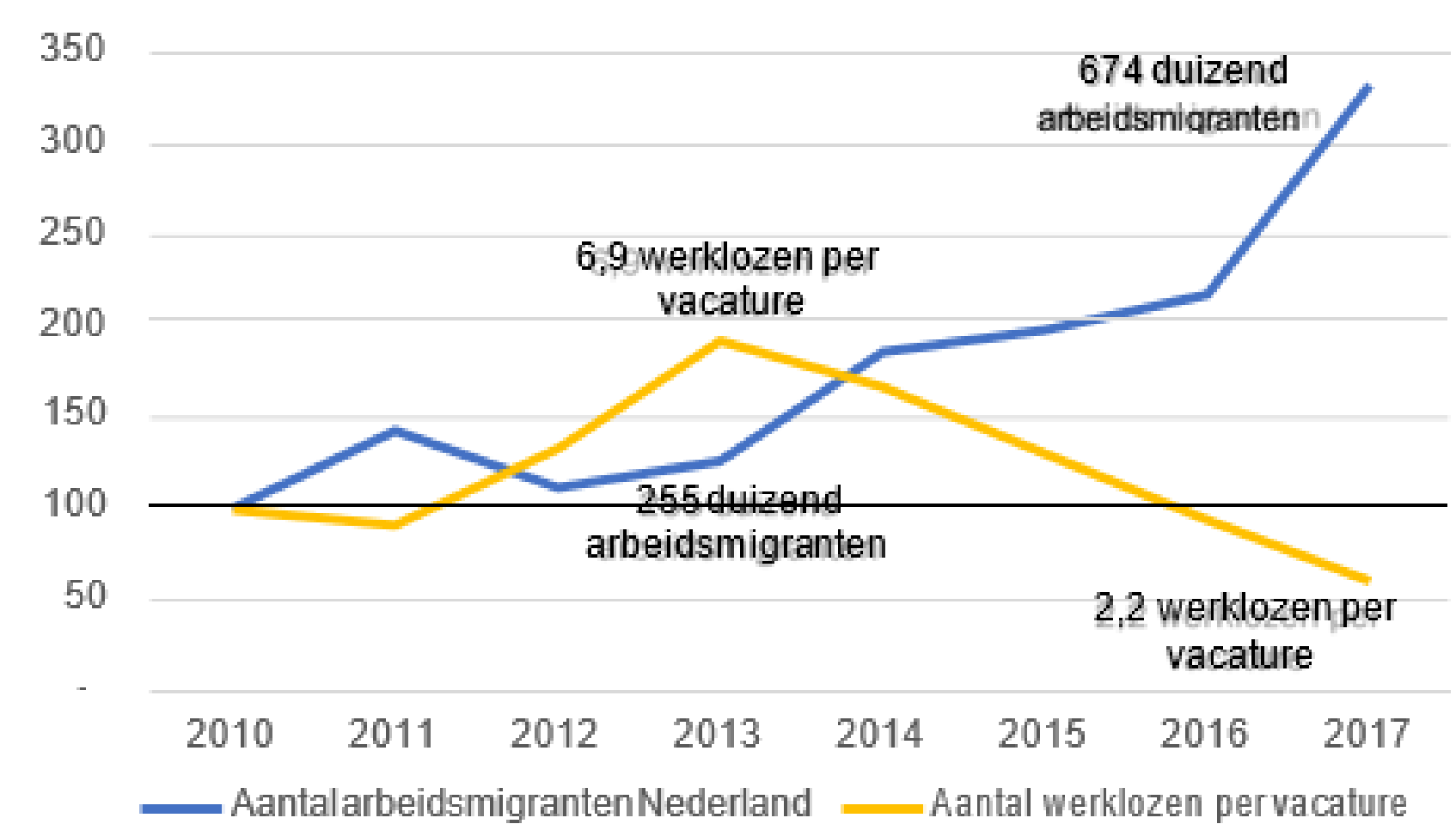
Aantal woonachtige arbeidsmigranten in de provincie Gelderland

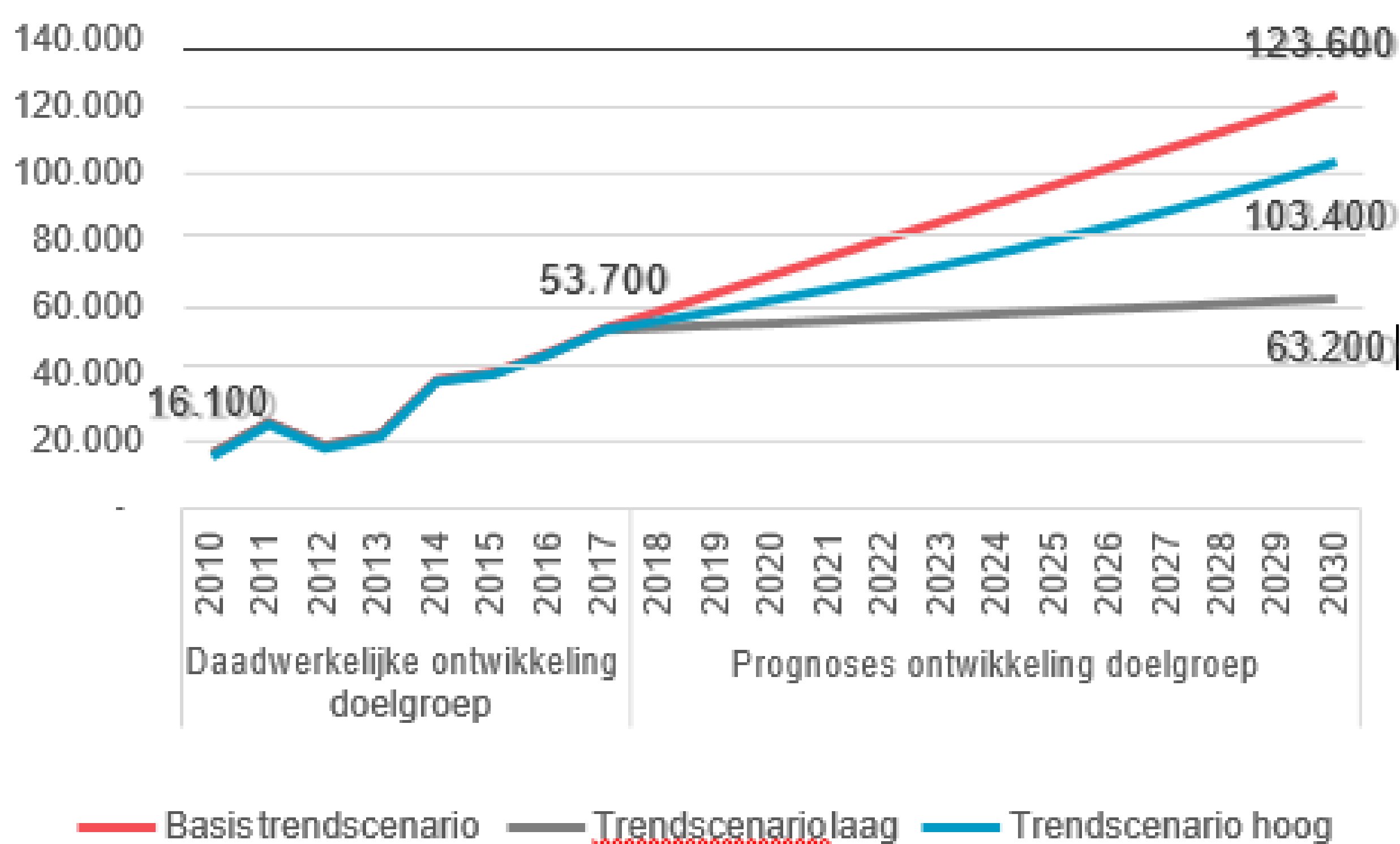
TOP 10 herkomstlanden arbeidsmigranten in Gelderland

Aantal werklozen per vacature in Nederland

Huidige ontwikkeling en prognose aantal arbeidsmigranten tot 2030

3. Huidige stand van zaken in de regio's en onze rol

In dit hoofdstuk gaan we in op de huidige stand van zaken met betrekking tot de huisvesting van arbeidsmigranten binnen de verschillende regio's in Gelderland. Daarnaast lichten we de huidige rol van de provincie daarin uit. De provincie heeft vanuit het programma wonen een regio-indeling gemaakt over het woonbeleid. Bij het uiteenzetten van de huidige stand houden we deze regio-indeling aan.

In de regio **Achterhoek** is er een beleidskader over de huisvesting van arbeidsmigranten opgesteld. Het beleidskader is opgesteld in samenspraak met verschillende stakeholders zoals diverse werkgevers, uitzendbureaus, huisvesters van arbeidsmigranten, het Werkgeversservicepunt Achterhoek en de politie. Wat duidelijk naar voren komt in dit beleidskader is dat alle stakeholders min of meer een 24/7 goed beheer met een beheerder als de belangrijkste succesfactor zien wat betreft het huisvesten van arbeidsmigranten. Verder hebben alle stakeholders als gezamenlijke conclusie gesteld dat omwonenden en belanghebbenden van nieuwe locaties in een vroeg stadium betrokken moeten worden zodra een locatie concreet wordt. Daarnaast is de initiatiefnemer volledig verantwoordelijk dat de omwonenden en belanghebbenden op een juiste wijze betrokken worden. De regio spreekt ook af dat 'maatwerk' het devies moet zijn en dat elke situatie vraagt om een unieke aanpak⁽¹⁰⁾. De rol van de provincie in dit geheel is dat vanuit de regio-accounthouder dit thema op de agenda is gezet en tevens ook aandacht voor is gevraagd binnen de regio.

In de regio **Foodvalley** heeft het thema huisvesting arbeidsmigranten binnen verschillende gemeenten de aandacht. Het onderwerp zelf wordt niet direct tijdens de regionale bijeenkomsten besproken maar krijgt via het thema flexwonen de nodige aandacht. De gemeente Ede is bezig met een beleid om vakantieparken weer vitaal te maken en te handhaven wat betreft (permanente) bewoning hiervan door arbeidsmigranten. Het probleem hier is dat er geen concreet alternatief voorhanden is. De gemeente heeft onvoldoende in beeld wat de verblijfsplekken zijn van de arbeidsmigranten. Mede hierdoor loopt er nu in de gemeente Ede een onderzoek naar de verblijfsplekken van arbeidsmigranten. De rol van provincie in deze regio is het agenderen van dit thema om het vervolgens te bespreken tijdens de regionale bijeenkomsten. De regio-accounthouder geeft aan dat de provincie een ondersteunende taak behelst met betrekking tot de huisvesting van arbeidsmigranten.

In de regio **Noord-Veluwe** is men al een aantal jaren bezig met het vraagstuk van de huisvesting van arbeidsmigranten. In 2014 hebben de gemeenten in deze regio afspraken gemaakt over een taakstelling per gemeente. Hierbij moet gedacht worden aan een afspraak over de realisatie van het aantal verblijfsplekken voor arbeidsmigranten per gemeente. De betrokkenheid bij dit thema loopt al een paar jaar vandaar dat het thema is opgenomen in de regionale woonagenda. De provincie ondersteunt in meerdere gemeenten onderzoeken naar het aantal arbeidsmigranten en de huisvestingsmogelijkheden. Ook ondersteunt de provincie de gemeenten bij de omzetting van recreatieterrein naar bijvoorbeeld (tijdelijke) woonruimte voor arbeidsmigranten in Harderwijk, Putten en Oldebroek.

In de regio **Rivierenland** is er al in 2009 een regionaal beleidshandreiking met betrekking tot tijdelijke huisvesting arbeidsmigranten in de land- en tuinbouw opgesteld, deze is in 2012 geëvalueerd. De handreiking is gericht op de plukperiode van maximaal vier maanden en wordt gebruikt door alle gemeenten in de regio Rivierenland. In november 2018 is de notitie "Wonen arbeidsmigranten Rivierenland" opgesteld om het vraagstuk scherper in beeld te brengen. Reden hiervoor is dat steeds meer arbeidsmigranten het hele jaar door in de regio Rivierenland verbleven. In 2019 heeft de regio twee conferenties georganiseerd voor de colleges van burgemeester en wethouders. Daarnaast is in 2019 besloten om de kennisuitwisseling voort te zetten en de samenwerking in de uitvoering samen op te pakken.

¹⁰ Beleidskader huisvesting tijdelijke arbeidsmigranten in de regio Achterhoek, 2019.

In de **Clean-Tech** regio staat het vraagstuk van de huisvesting van arbeidsmigranten sinds kort op de bestuurlijke agenda bij het programma wonen. Meerdere gemeenten zien het vraagstuk steeds meer opspelen en de regio zelf is nog in de inventarisatiefase. Ambtelijk wordt er gewerkt aan een notitie om te kijken wat er lokaal gedaan kan worden en wat er regionaal opgepakt kan worden. Daarnaast is de planning om bij een bestuurlijk overleg richting de zomer enkele bestuurders uit Rivierenland uit te nodigen om te leren van hun ervaring en aanpak.

De regio de **Liemers** heeft - mede door cofinanciering van de provincie - een onderzoeksrapport laten opstellen over de huisvesting van arbeidsmigranten. De inzichten uit het onderzoeksrapport zijn gedeeld met de omliggende gemeenten uit de regio Arnhem- Nijmegen. Daarnaast kiest de regio voor een 'lichte' vorm van afstemming met elkaar. Hierbij moet je denken aan het gezamenlijk in beeld brengen van de huidige woonlocaties en het gezamenlijk volgen van ontwikkelingen en het delen van informatie met elkaar. De gemeente Zevenaar heeft aan de A12 al een pension geopend voor arbeidsmigranten en is van plan om begin volgend jaar een tweede pension te openen op dezelfde locatie. Vanuit het programma wonen zit de regio-accounthouder voor de provincie aan tafel bij de besprekingen om een ondersteunende en agenderende rol te vervullen.

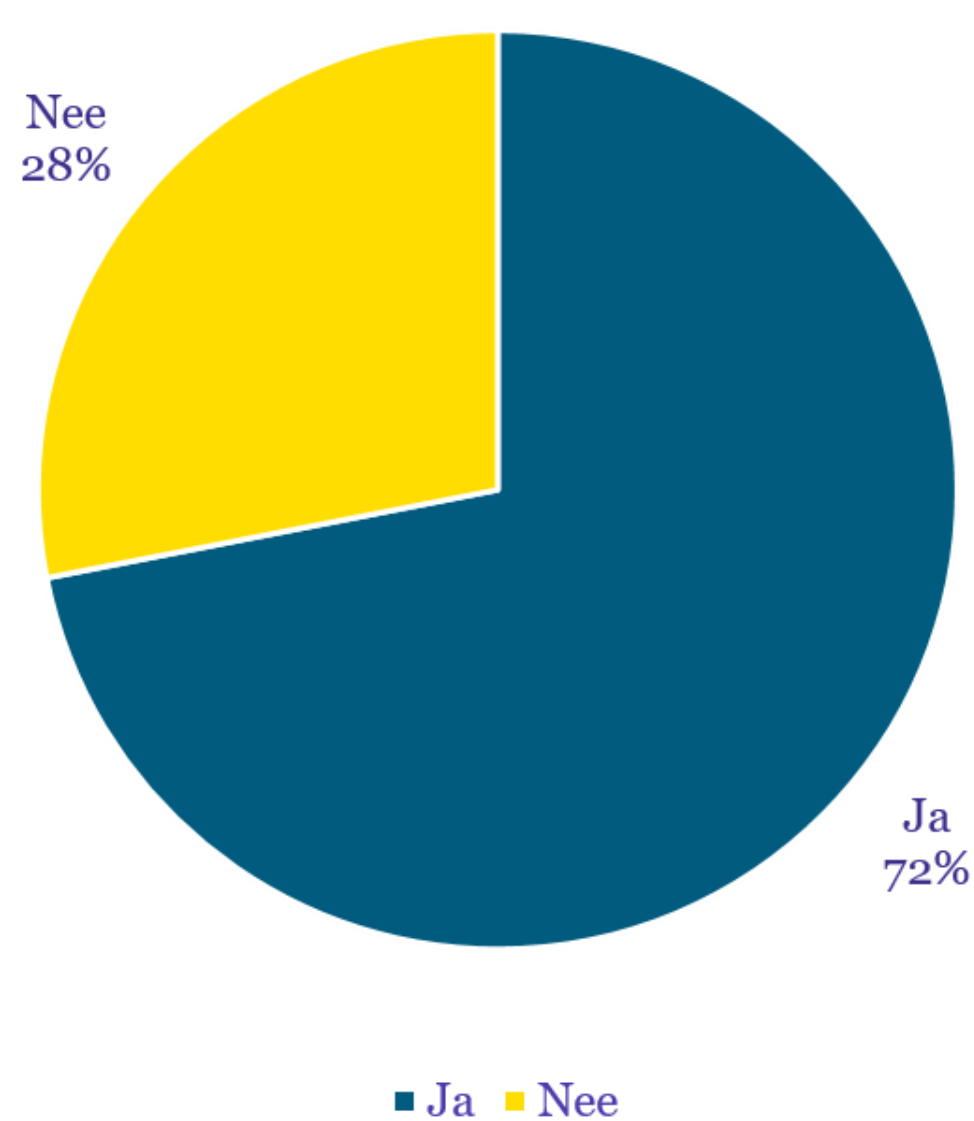
In de recent afgesloten woondeal van Regio **Arnhem- Nijmegen** hebben het Rijk, de provincie Gelderland en 18 gemeenten afspraken gemaakt om samen snel meer woningen te bouwen in de regio. Hierin zijn ook afspraken gemaakt over arbeidsmigranten. Om verdringing en ongewenste huisvestingssituaties te voorkomen, werkt de regio, ondersteund door de provincie en het Rijk, aan het voorzien in de vraag naar huisvesting voor arbeidsmigranten. Als onderdeel van de versnellingstafel zal er door de regio een werkgroep huisvesting arbeidsmigranten worden ingericht om kennis en ervaring uit te wisselen. Daarnaast zullen er op korte termijn nieuwe locaties voor short-stay huisvestingsoplossingen in de regio worden aangewezen. Hierbij wordt minimaal de standaard van het SNF-keurmerk gehanteerd en zal de betaalbaarheid in acht worden genomen. Gemeenten en de provincie zullen bij voorgenomen nieuwe vestiging van bedrijven die gebruik maken van arbeidsmigranten overleg voeren over de huisvesting van deze personen.

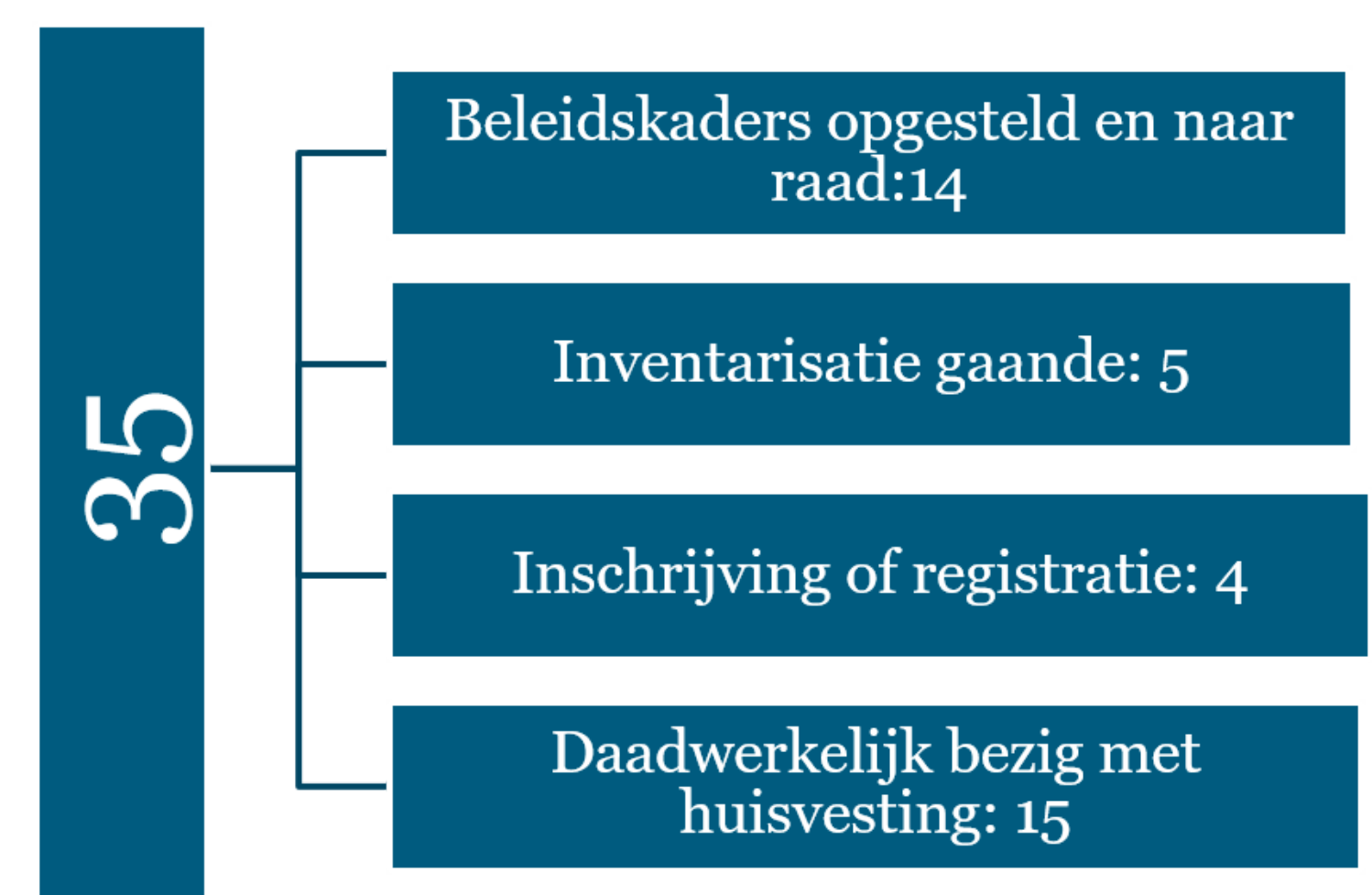
4. Wensen en behoeftes van de Gelderse gemeenten

Het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten is in eerste instantie een gemeentelijke taak. Om de wensen en behoeftes van de gemeenten in kaart te brengen heeft de provincie een enquête uitgezet die door alle Gelderse gemeenten is ingevuld. Het merendeel van de gemeenten vliegt het thema aan vanuit het programma wonen. Ongeveer driekwart van de gemeenten werkt aan dit thema waarbij men in de meeste gevallen zich bezighoudt met het daadwerkelijk huisvesten van arbeidsmigranten en het opstellen van een beleidskader.

Werkt aan het thema huisvesting arbeidsmigranten?

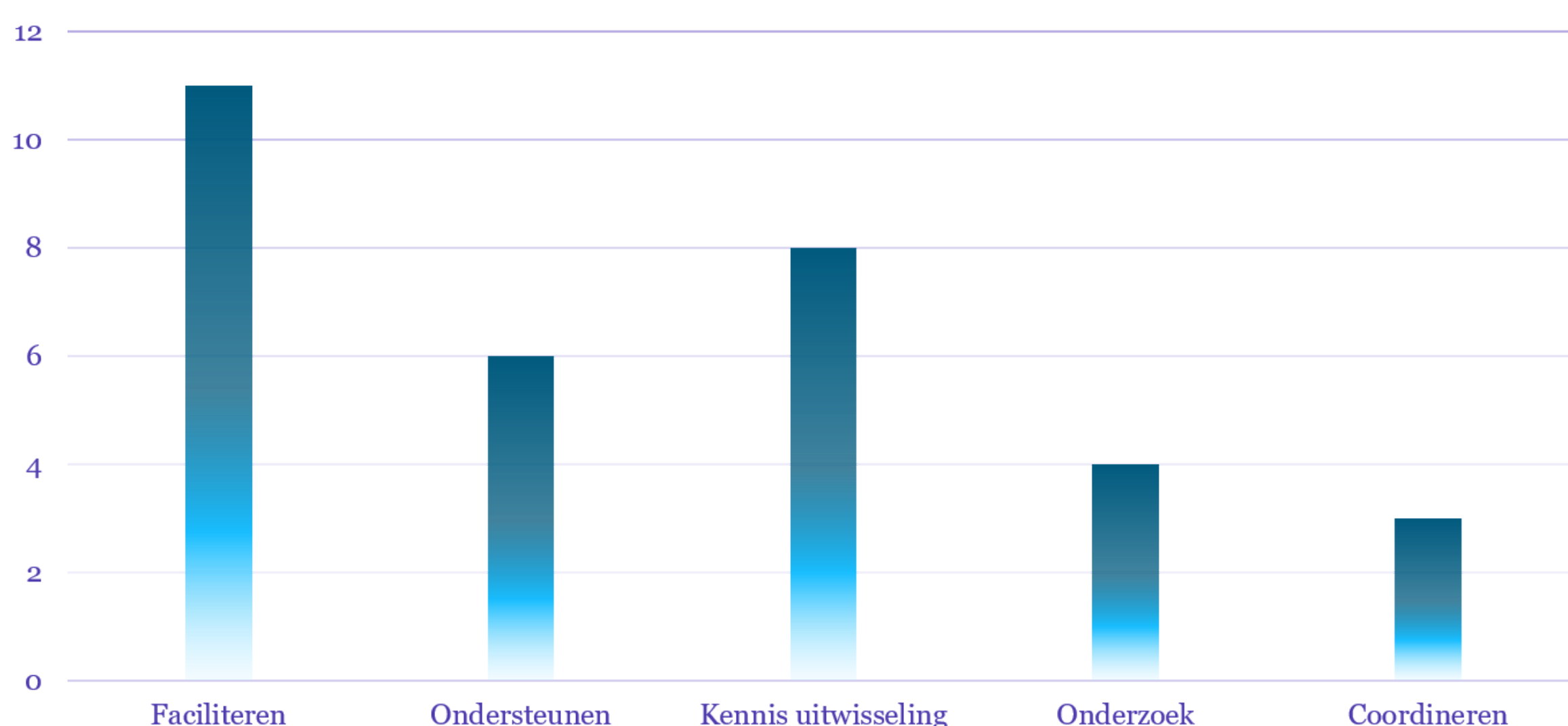

Hoe ver zijn gemeenten met thema huisvesting arbeidsmigranten?

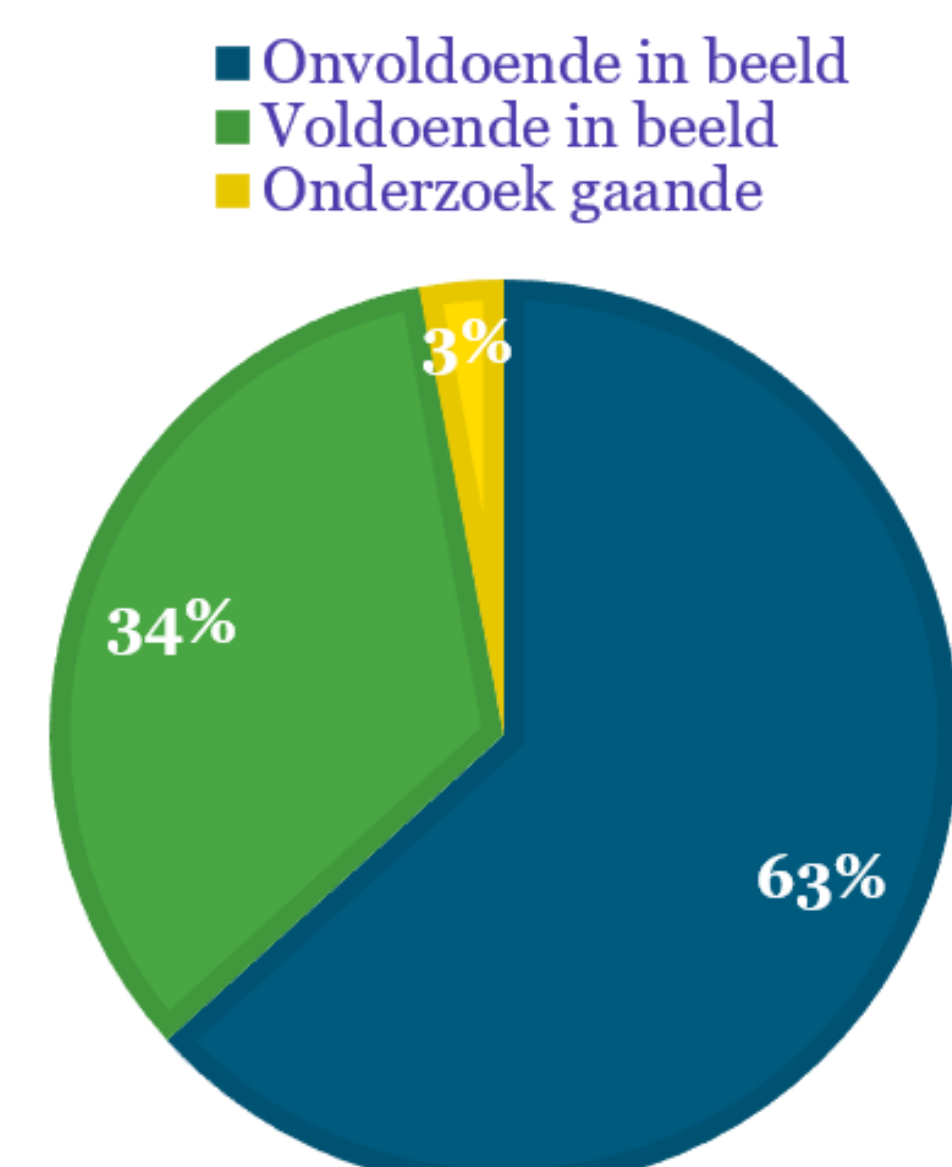

Het overgrote deel van de Gelderse gemeenten zoekt afstemming binnen de regio en betreft uitzendbureaus, private partijen, huisvesters en werkgevers bij het opstellen van beleid omtrent dit thema. Omdat het thema de gemeentelijke grenzen overstijgt zien bijna alle gemeenten een faciliterende rol weggelegd voor de provincie. Maar gemeenten hebben ook de behoefte aan ondersteuning en het creëren van de mogelijkheid om kennis uit te wisselen. Gemeenten hebben verder moeite om de doelgroep voldoende in beeld te krijgen

Gewenste rol van de provincie

Doelgroep in beeld?

Gewenste rol van de arbeidsmigranten

Om de wensen en behoeftes van arbeidsmigranten in kaart te brengen is er in dit onderzoek gekozen om een online enquête uit te zetten via Facebook voor Poolse arbeidsmigranten in Gelderland. Daarnaast zijn er interviews gehouden met Hongaarse en Roemeense arbeidsmigranten. Ook was het de bedoeling om een bijeenkomst te organiseren voor de arbeidsmigranten die mede door de COVID-19 crisis verzet moest worden. In het laatste gedeelte zullen de resultaten van een QuickScan onder 55 Poolse arbeidsmigranten met betrekking tot de COVID-19 crisis uiteengezet worden.

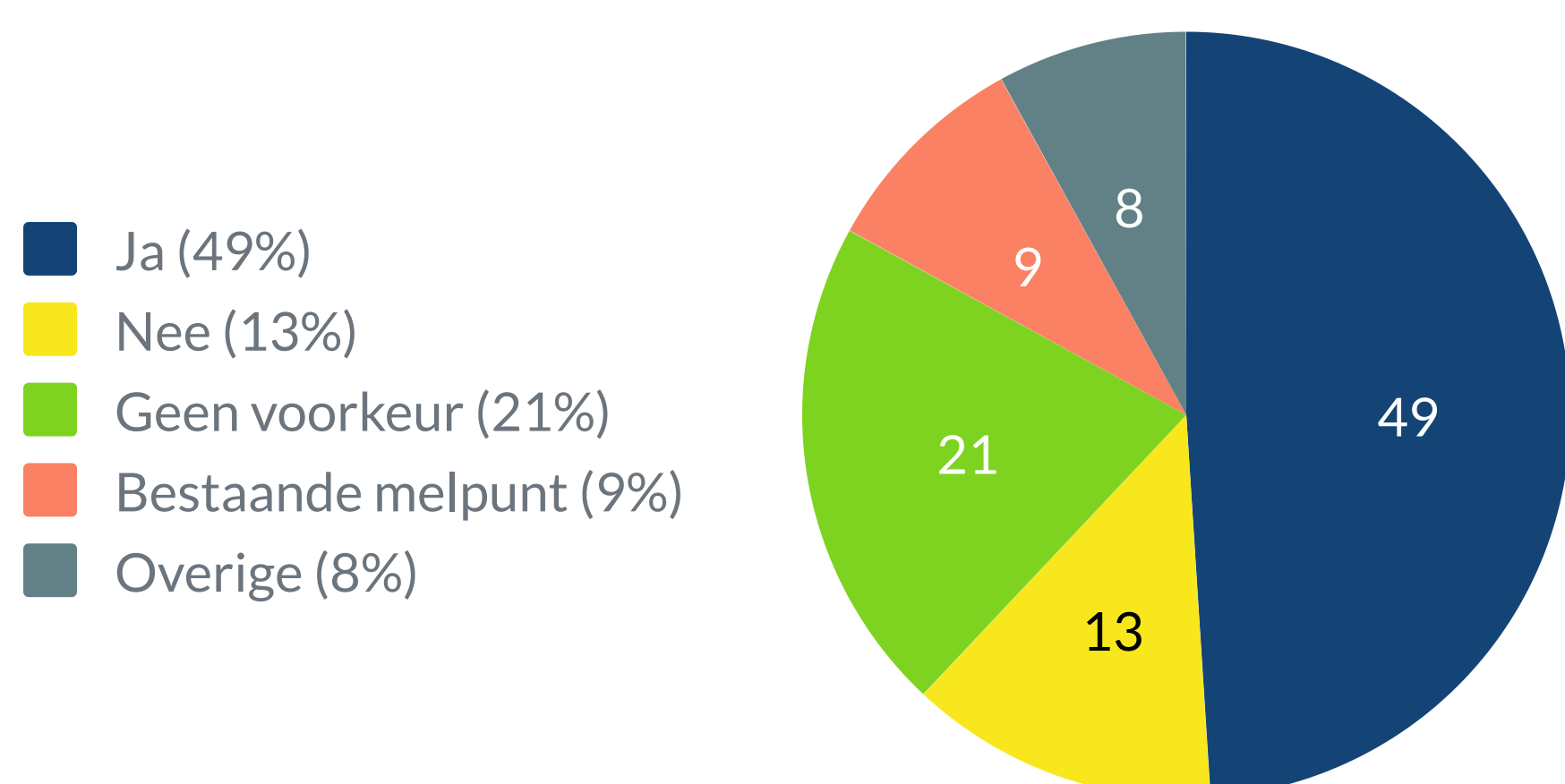
Reden verblijf in Gelderland

Drie op de vier Poolse arbeidsmigranten komen naar Nederland voor werk gerelateerde zaken. De levensstandaard in Nederland is hoger dan in Polen. Andere redenen om te verhuizen naar Nederland zijn meestal privé of studie gerelateerd.

Registratie bij Gelderse gemeenten

Het overgrote deel van de Poolse respondenten geeft aan dat ze geregistreerd zijn bij de gemeente in hun woonplaats. Redenen voor geen registratie zijn onder andere dat er geen toestemming is van de huiseigenaar om zichzelf te registreren, het wonen in een huis van het uitzendbureau en het ontbreken van kennis hoe men zich moet inschrijven bij de gemeente.

Behoefte aan online meldpunt

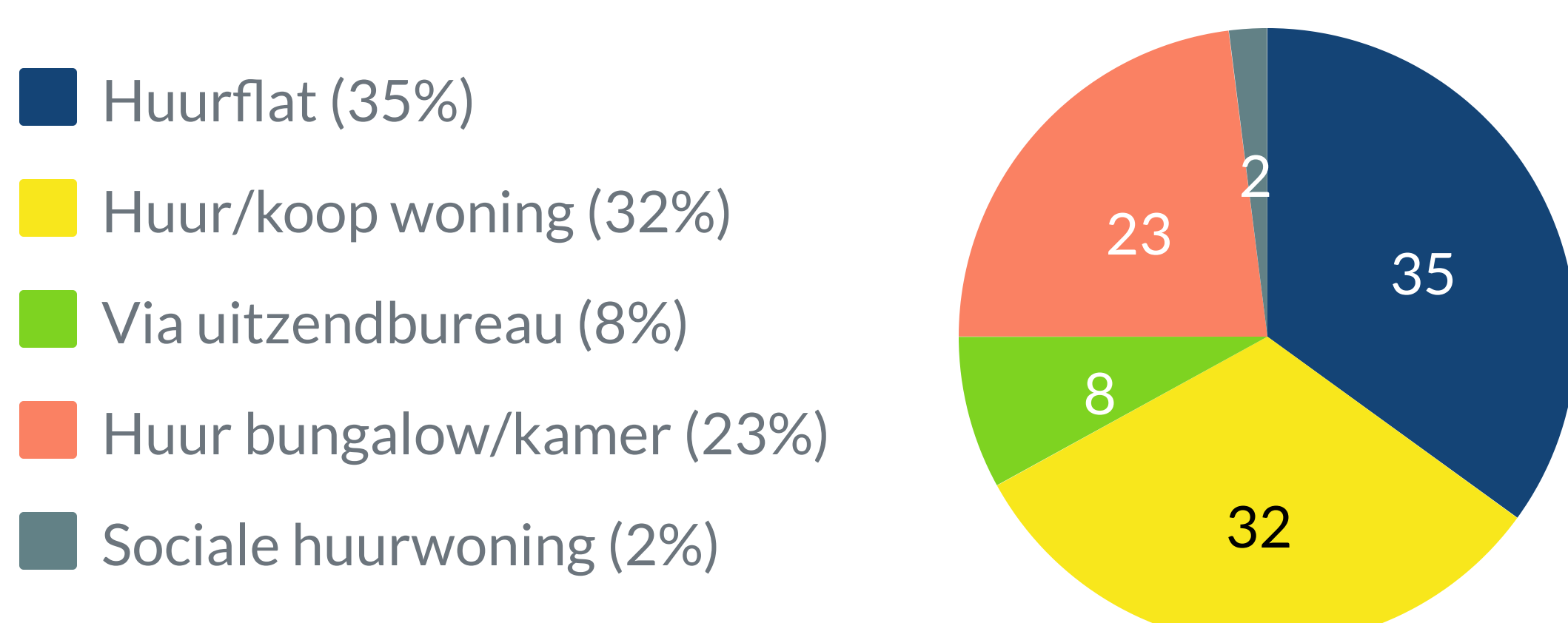

Ongeveer de helft van de arbeidsmigranten zouden graag een online meldpunt voor klachten omtrent de huisvesting willen. Bekende meldpunten op dit moment zijn de Stichting Normering Flexwonen (SNF) en Stichting Naleving CAO voor Uitzendkrachten (SNCU).

Ambitie om permanent in Gelderland te blijven

Ook geeft ongeveer 80% van de arbeidsmigranten aan dat ze zich permanent in Nederland willen vestigen in de toekomst. Voornaamste reden om in Gelderland te wonen is dat men werkzaam is in Gelderland en dat men de rust en de natuurlijke omgeving van de provincie waardeert.

Woonsituatie

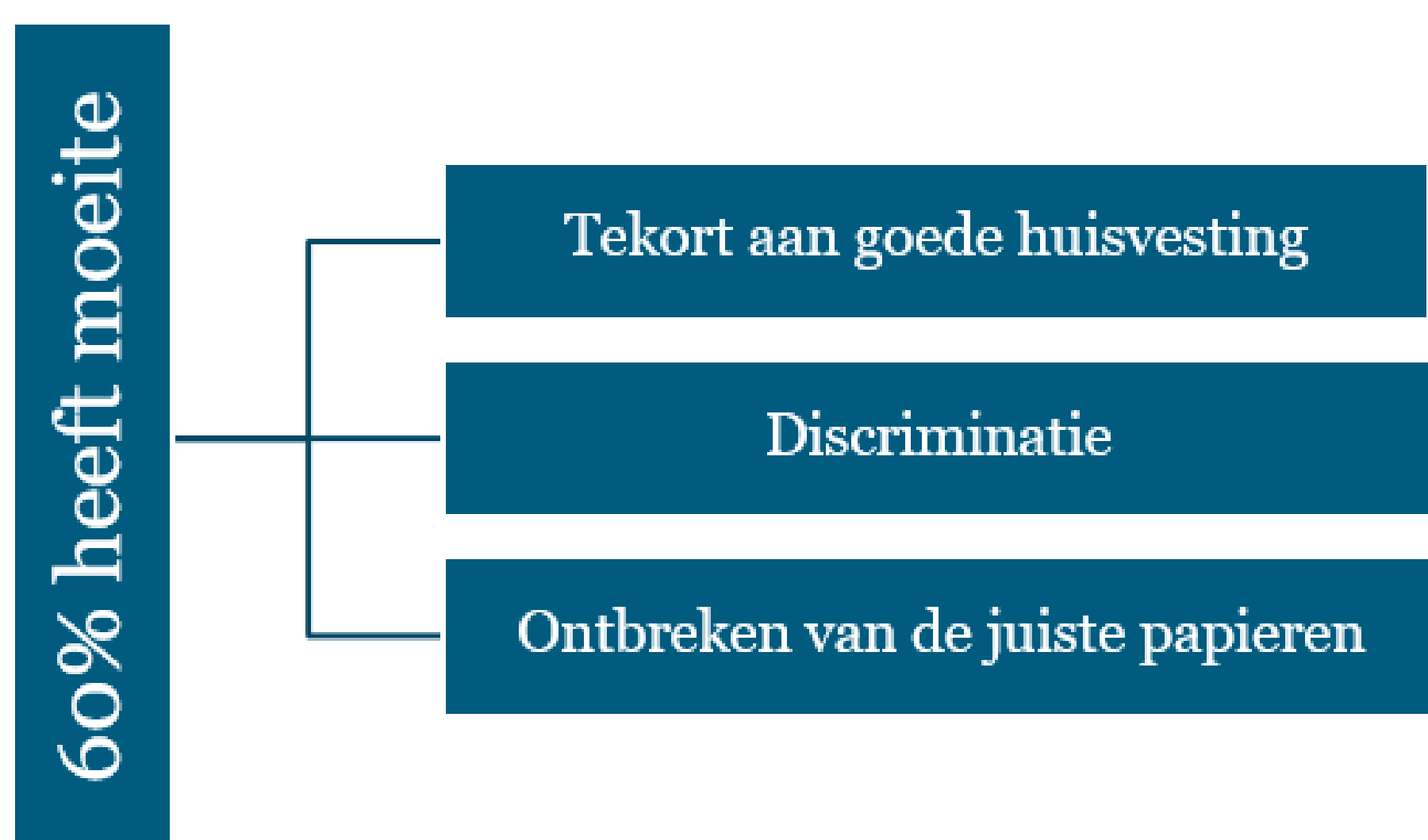
Problematiek bij huidige huisvesting

Ongeveer de helft van de arbeidsmigranten ervaart problematiek rondom uitzendbureaus met betrekking tot het inhouden van salaris, uitbuiting, geen uitzicht op promotie, ontmoediging van op jezelf wonen omdat het verdienmodel op huisvesting is gericht en geen privacy omdat men zonder toestemming je kamer mag binnenkomen.

Het vinden van geschikte huisvesting in Gelderland verloopt voor meer dan zestig procent van de ondervraagden moeizaam.

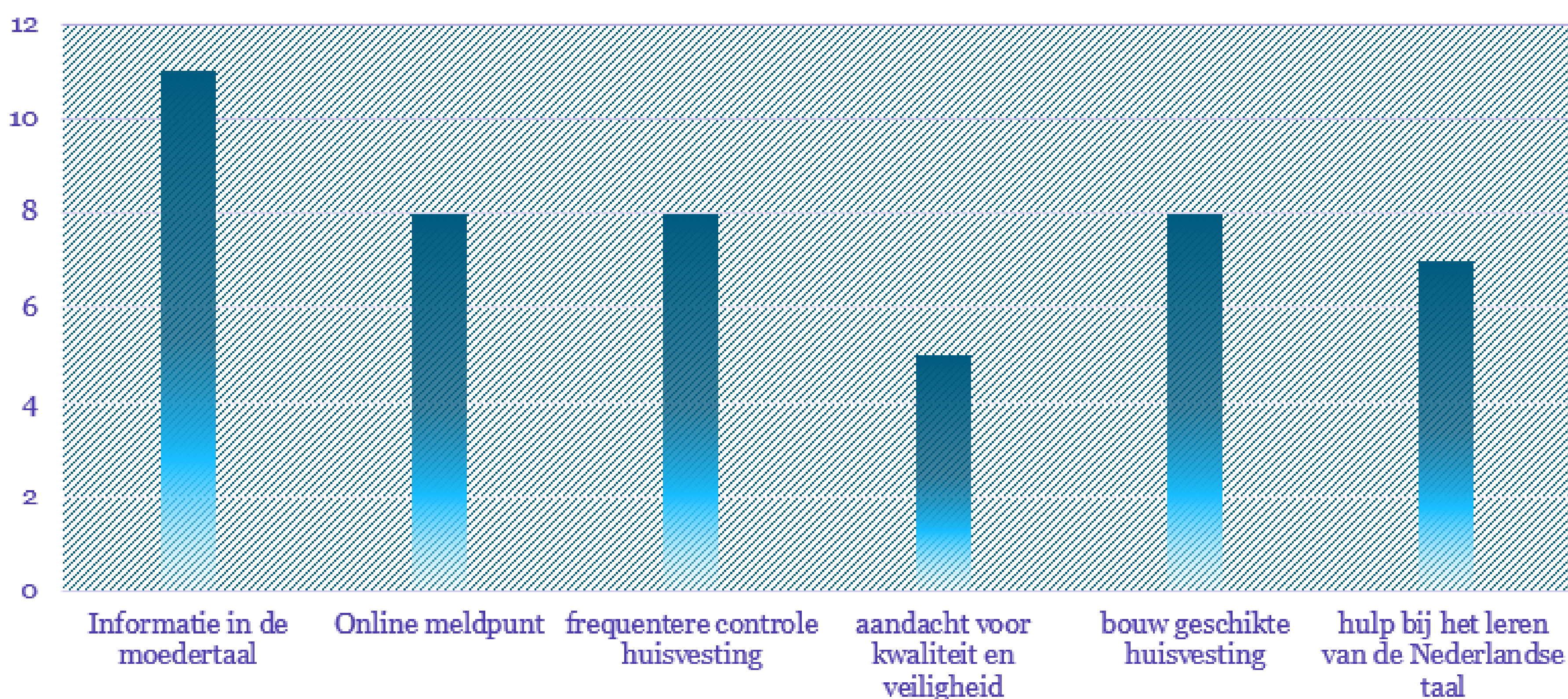
Een van de redenen hiervan is dat zij op basis van hun nationaliteit geweigerd worden voor de verhuurder om woonruimte te huren. Ook het ontbreken van een vast arbeidscontract zorgt ervoor dat men geen woonruimte kan huren. De eigenaars van appartementen eisen veelal een vast arbeidscontract om over te gaan tot verhuur.

Appartementen van uitzendbureaus, bungalows en de zogenaamde werknemershotels zijn volgens de arbeidsmigranten plekken waar de woonomstandigheden erbarmelijk zijn. Schimmel aan de muur, vochtige ramen en een slechte verwarming zijn op deze plekken de standaard.

Wensen van arbeidsmigranten

De arbeidsmigranten zouden graag informatie in hun moedertaal willen hebben over huisvesting en over hun rechten en plichten. Aanvullend hierop zou men informatiebulletins in het Pools, Roemeens etc.. over de ziektekostenverzekering, belastingen en het pensioenstelsel in het leven willen roepen. Daarnaast zouden er frequentere controles moeten worden uitgevoerd bij huisvesting waar arbeidsmigranten verblijven en zou men hulp willen bij het leren van de Nederlandse taal. Ook zouden ze vanuit de overheid meer aandacht willen zien voor de kwaliteit en veiligheid van woonruimtes waarin arbeidsmigranten verblijven.

Gevolgen corona crisis voor de arbeidsmigrant

Vanaf half maart is er in Nederland sprake van het COVID-19 crisissituatie waar ook de arbeidsmigranten in Gelderland mee te maken hebben. Om de gevolgen en de situatie in kaart te brengen is er een QuickScan uitgevoerd onder 55 Poolse arbeidsmigranten. Meer dan een derde van de respondenten geven aan dat ze als gevolg van het COVID-19 crisis hun baan verloren hebben. Daarnaast worstelen sommige respondenten met de zorg voor hun kinderen omdat de scholen en kinderdagverblijven gesloten zijn.

Bijna driekwart van de ondervraagden geeft aan dat de crisis op dit moment geen invloed heeft op hun woonsituatie. Wel blijkt dat sommige mensen zich zorgen maken om hun gezondheid omdat ze met meerdere huisgenoten samenwonen of omdat men bang is dat als gevolg van inkomensverlies de huur niet meer kan opbrengen.

Wensen en behoeftes van werkgevers en huisvesters

Door middel van een aantal diepte-interviews zijn de wensen en behoeftes van werkgevers en huisvesters in kaart gebracht. Een groot gedeelte van de werkgevers functioneren ook als huisvesters voor de arbeidsmigranten die werkzaam zijn voor hun bedrijf. Veelal biedt de werkgever een totaalpakket van wonen, werken en reizen aan voor de arbeidsmigranten. Werkgevers en huisvesters geven aan dat ze het van evident belang vinden om de huisvesting van arbeidsmigranten op een humane manier te organiseren. Ook hebben zij baat bij aan een goed geregeld systeem op dit gebied. Het financiële aspect speelt bij de meeste werkgevers en huisvesters geen rol echter concluderen ze dat de wirwar aan regels bij overheidslagen hun parten speelt. Vaak wordt de werkgever of huisvester via ellenlange procedures van de ene overheidsinstantie naar het andere gestuurd zonder dat de daadwerkelijke knelpunten worden uiteengezet. Het opzetten van grootschalig georganiseerd huisvesting met beheer is volgens de werkgevers en huisvesters een van de oplossingen om de problematiek rondom het huisvesten van arbeidsmigranten op te lossen.

Daarnaast merkten ze op dat wanneer het huisvestingsvraagstuk rondom arbeidsmigranten in Gelderland niet samen wordt opgepakt door alle stakeholders dit op de lange termijn negatieve gevolgen kan hebben voor concurrentiepositie van de Gelderse bedrijven. Door de groei van de economische welvaart in bijvoorbeeld Polen stellen arbeidsmigranten steeds meer eisen omtrent een goede huisvesting. Werkgevers en huisvesters zouden samen met alle stakeholders waaronder de gemeenten en provincie grootschalige locaties voor huisvesting willen realiseren. Door het grootschalig op te zetten is er volgens hun een mogelijkheid om voor 24 uur per dag beheer en onderhoud toe te passen tegen een rendabele prijs. Daarnaast zouden ze vanuit de provincie Gelderland een beleidsvisie en een zekere mate van sturing willen zien met betrekking tot dit thema.

5. Huidig beleid andere provincies en grensregio's

In dit hoofdstuk zetten we het beleid omtrent de huisvesting van arbeidsmigranten in de naastgelegen provincies uiteen. Daarnaast gaan we in op het grensoverschrijdende aspect van dit thema. Ook zal er een analyse plaatsvinden waarin de consequenties van het huidige beleid voor de woningmarkt uiteengezet zal worden.

Huidig beleid omtrent de huisvesting van arbeidsmigranten in naastgelegen provincies

De provincie **Limburg** heeft tezamen met onder andere het MKB en de gemeenten de handen in een geslagen om het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten op te pakken. Als eerste heeft de provincie zowel een kwantitatief als een kwalitatief onderzoek laten uitvoeren. Daarnaast heeft de provincie een intentieverklaring afgesloten met de Limburgse gemeenten. De ondertekening van dit convenant heeft ertoe geleid dat de provincie is overgegaan tot de oprichting van een stuurgroep en een taskforce. De provincie zet in op een permanent verblijf van arbeidsmigranten om krimp in de regio tegen te gaan en kiest daarnaast voor een coördinerende en verbindende rol rondom dit vraagstuk.

De provincie **Noord-Brabant** heeft een kwalitatief onderzoek laten uitvoeren door onderzoeksbureau het PON waarin wordt ingegaan op de algemene omstandigheden van de arbeidsmigranten in Noord-Brabant. De provincie kiest voor het organiseren van regiotafels waarin verschillende stakeholders met elkaar in gesprek gaan over diverse aspecten binnen het thema. Verder speelt de provincie een coördinerende en verbindende rol. Via een brede en integrale aanpak met urgentie op het huisvestingsvraagstuk wordt per regio gekeken welk beleid passend is.

Hiervoor is binnen de provincie een team opgericht dat zich specifiek bezighoudt met het thema arbeidsmigranten.

Momenteel lopen er twee onderzoeken bij de provincie **Zuid-Holland**. Hierbij gaat het om een kwantitatief onderzoek naar het aantal arbeidsmigranten en een toekomstverkenning voor de komende 10 jaar. Van het Ministerie van Binnenlandse Zaken heeft de provincie een bedrag ontvangen om een programma op te stellen met vier sporen: kennis ontwikkelen, uitvoeren van pilots (gericht op versnelling realisatie huisvesting voor arbeidsmigranten), kennis delen en een ketenbenadering die gericht is op het bestuurlijke proces van een integrale aanpak. Bovendien organiseert de provincie bijeenkomsten voor gemeenten om de 'best practices' op het gebied van huisvesting omtrent arbeidsmigranten met elkaar te delen. Gemeenten en regio's in Zuid-Holland zijn zelf ook aan het onderzoeken hoe zij hun beleid vorm kunnen geven en kunnen aanpassen om aan de woonbehoeftes van arbeidsmigranten te voldoen.

De provincie **Overijssel** heeft een kwalitatief onderzoek laten uitvoeren naar het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten. Omdat er weinig behoefte en noodzaak is bij de gemeenten in Overijssel kiest de provincie ervoor om geen specifiek beleid uit te voeren met betrekking tot dit thema. Wel staat de provincie open om een ondersteunde rol te spelen mits dat gevraagd wordt door gemeenten of regio's.

Situatie in de grensregio's met de deelstaat Nordrhein-Westfalen

Er is een grote groep arbeidsmigranten die werkzaam is in Gelderland en net over de grens in Duitsland woont. Er zijn verschillende redenen voor de keuze van arbeidsmigranten daar te gaan wonen. In de eerste plaats is het huren van een woning in Duitsland qua regelgeving gemakkelijker dan in Nederland. Makelaars in Nederland vragen in de meeste gevallen om een jaarcontract waar de meeste arbeidsmigranten niet aan kunnen voldoen. Daarnaast wordt er in Nederland gevraagd naar een inkomstenbewijs van de voorafgaande periode. Hoewel wonen in Nederland ingewikkelder is, willen de arbeidsmigranten hier blijven werken omdat er in Nederland vaak Engels gesproken wordt op de werkvloer en de werkethiek als prettig wordt ervaren.

Vanuit gesprekken met de deelstaat Nordrhein- Westfalen kwamen de signalen naar voren het overgrote deel van de arbeidsmigranten die in de grensregio aan de Duitse zijde woont werkzaam is in Gelderland. Bovendien heeft de deelstaat moeite om de groep arbeidsmigranten duidelijk in beeld te krijgen. In sommige Duitse kernen aan de grens is het aandeel arbeidsmigranten al meer dan dertig procent van de bevolking. De deelstaat geeft aan dat een samenwerking tussen Gelderland en Nordrhein- Westfalen gewenst is om de problematiek rondom overlast, verpaupering van wijken, uitbuiting in de grensregio aan te pakken.

Wisselwerking tussen het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten en de reguliere woningmarkt

Door de economische groei en een krapte op de arbeidsmarkt is de vraag naar arbeidsmigranten sinds 2010 enorm toegenomen. Het huisvesten van arbeidsmigranten is vanuit de overheid vanaf het begin overgelaten aan de marktpartijen. Hierdoor ontstonden er oneigenlijke en negatieve gevolgen. Door bijvoorbeeld het opkopen van starterswoningen en deze vervolgens te verhuren aan arbeidskrachten is de reguliere woningmarkt in aantal regio's ontwricht. Door de vele in- en uitstroom van arbeidsmigranten en onvoldoende toezicht ontstond er overlast in wijken.

Verblijven en wonen zijn twee totaal verschillende aspecten. Verblijfshuisvesting moet aan andere voorwaarden voldoen dan reguliere bewoning. Een aantal gemeenten in Gelderland is actief bezig om afspraken te maken met huiseigenaren en uitzendbureaus om starterswoningen die nu verhuurd worden aan arbeidsmigranten terug op de markt te plaatsen. Arbeidsmigranten zijn voor hun woonruimte vaak afhankelijk van huisjesmelkers, van bedrijven die de huisvesting ter beschikking stellen en soms van bedrijven die de arbeidskracht werk aanbieden. Dit leidt tot oneigenlijke belangvermenging. Je werkgever is je huisbaas en andersom.

6. Rol van de provincie

In dit hoofdstuk zullen drie mogelijke rollen voor de provincie met behulp van een aantal indicatoren worden uitgewerkt. Bij elke rolomschrijving zal er gekeken worden naar het financiële aspect, capaciteiten, doel, het economische effect, omgevingsvisie en omgevingsverordening en het draagvlak bij gemeenten.

Bij het financiële aspect gaat het om de kosten die de uitvoering van een bepaalde rol met zich meebrengt. Wat betreft de capaciteiten als indicator gaat het vooral om de mens en middelen (M&M) die nodig zijn om een rol uit te voeren.

Het doel van dit geheel is dat arbeidsmigranten op een goede wijze gehuisvest worden en zal als indicator gebruikt worden bij de verschillende rolomschrijvingen.

Het verwachte economische effect van een rol zal als vierde indicator gebruikt worden. Daarnaast zal er ook gekeken worden of de rolomschrijving past bij de omgevingsvisie, omgevingsverordening en het Actieplan wonen van de provincie. Als laatste indicator zal er gekeken worden naar het draagvlak van een rolomschrijving van de provincie bij gemeenten.

Rolomschrijving 1: de provincie behoudt haar huidige rol in het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten

De Wetgever heeft bepaald dat ruimtelijke-ordeningsvraagstukken evenals het vraagstuk van openbare orde en veiligheid op gemeentelijk niveau geregeld moeten worden. Terwijl de rol van de provincie bij de ruimtelijke ordening slechts kade stellend is. Daarmee ligt de bal in dit vraagstuk bij gemeenten. De provincie neemt een afwachtende houding in en is bereid om op verzoek van een gemeente en/of regio mee te denken en waar nodig in te springen met betrekking tot het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten. Dit gebeurt nu ook al, diverse gemeenten en/of regio's hebben individuele aanvragen gedaan voor onder andere cofinanciering naar onderzoek. In diverse regio's neemt de provincie via de accounthouders van het programma wonen deel aan overleggen over dit vraagstuk.

In deze rolomschrijving is er geen financieel kostenplaatje en zijn er ook geen mens en middelen nodig voor de uitvoering van deze rolomschrijving. In deze rolomschrijving hoeft de provincie zowel intern als extern geen veranderingen door te voeren en blijft men de huidige lijn volgen. Vanuit verschillende hoeken worden er signalen opgevangen dat de huisvesting van arbeidsmigranten niet goed geregeld is. Hierbij wordt met de huidige status quo en de afwachtende houding van de provincie het streven naar een goede huisvesting voor arbeidsmigranten als doel niet behaald.

Er werken een groot hoeveelheid aan arbeidsmigranten in Gelderland. Voor de Covid-19 crisis draaide de Gelderse economie op volle toeren en was er sprake van een krapte op de arbeidsmarkt. Vele sectoren in Gelderland zoals de land- en tuinbouw, logistiek, zakelijke dienstverlening, groothandel, voedingsindustrie en metaalindustrie hebben arbeidsmigranten nodig om hun werkzaamheden uit te kunnen voeren. De prognose en het huidige beeld vanuit het onderzoek door Decisio wijzen uit dat het aantal arbeidsmigranten in Gelderland en de vraag naar goede huisvesting voor deze groep steeds meer zal toenemen. Vanuit de economische concurrentiepositie van de Gelderse bedrijven is het van evident belang dat huisvesting voor arbeidsmigranten op een goede manier geregeld is. Wanneer dit niet het geval is, zullen arbeidsmigranten wegblijven en opteren voor andere landen of regio's. Dit heeft direct gevolgen voor het rendement van de Gelderse bedrijven door het ontstaan van een tekort aan arbeidskrachten. Hierdoor zal dit op een gegeven moment ook een negatief effect hebben op de Gelderse economie.

De huidige situatie waarin het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten zowel in kwaliteit als kwantiteit tekort doet aan de behoefte komt niet overeen met de omgevingsvisie, omgevingsverordening en het Actieplan wonen van de provincie. Het draagvlak bij gemeenten is voor deze rolomschrijving niet aanwezig omdat in de enquête hebben aangegeven wel een rol zien weggelegd voor de provincie in dit thema en daarnaast ook behoefte hebben aan ondersteuning

Tabel indicatoren rolomschrijving 1

Financiële aspect	Geen kosten
Capaciteit i.h.k. van M&M's	Niet van toepassing
Doel	Wordt niet behaald
Economisch effect	Negatief effect op de lange termijn
Omgevingsvisie/verordening	Worden niet nageleefd
Draagvlak bij gemeenten	Niet aanwezig

Rolomschrijving 2: De provincie neemt een faciliterend, stimulerende en een verbindende rol in het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten

In deze rolomschrijving verbindt de provincie de verschillende stakeholders op dit thema met elkaar, organiseert bijeenkomsten voor de gemeentenetwerken ter kennisdeling, deelt de 'best practices.' Verder overlegt de provincie met de naastgelegen provincies, het Rijk en de deelstaat Nordrhein-Westfalen om de behoeftes en wensen van de Gelderse gemeenten uit te dragen en de knelpunten samen aan te pakken.

Ook zal de provincie de financiële kosten van het organiseren van de bijeenkomsten voor de gemeentenetwerken en het verbinden van de verschillende stakeholders op zich moeten nemen. Daarnaast is er vanuit de provincie iemand nodig die het proces begeleidt en die de verbinding legt tussen de verschillende stakeholders met betrekking tot dit thema. Diegene moet ook de verbinding intern leggen met andere programma's zoals leefbaarheid, werklocaties, economie en ruimte en ervoor zorgen dat het onderwerp integraal wordt meegenomen bij het nemen van besluiten. Door de samenwerking tussen de provincie gemeenten, arbeidsmigranten, werknemers/huisvesters en andere stakeholders vergroot men de kans dat de huisvesting van arbeidsmigranten op een goede wijze georganiseerd kan worden. Hierdoor zal de aantrekkingskracht van Gelderland op arbeidsmigranten toenemen en hebben bedrijven voldoende arbeidskrachten en zal dit op den duur een gunstig effect hebben op de Gelderse economie. Vanuit de omgevingsvisie en de omgevingsverordening zou je in deze rolomschrijving met behulp van alle stakeholders waaronder de arbeidsmigranten bij de bouw van nieuwe woningen rekening kunnen houden met de behoefte van deze groep zodat je ook voor hen een goed woon-werk klimaat in Gelderland creëert. Dit past ook bij de doelstellingen van het Actieplan wonen waarbij ook de bedoeling is om meer flexibele woonvormen te creëren voor tijdelijke verblijf van behoeftigen zoals arbeidsmigranten en spoedzoekers.

De Gelderse gemeenten hebben in een enquête duidelijk uitgesproken dat zij een rol zien weggelegd voor de provincie met betrekking tot dit vraagstuk. Hierbij werd duidelijk aangegeven dat de huidige situatie omtrent de arbeidsmigranten niet wenselijk is en dat het vraagstuk de gemeentelijke grenzen overstijgt. Omdat een faciliterende, stimulerende en een verbindende rol passend is bij de provincie en maatwerk als devies luidt, is er voor deze rolomschrijving een groot draagvlak aanwezig bij de Gelderse gemeenten.

Tabel indicatoren rolomschrijving 2

Financiële aspect	Faciliterende kosten
Capaciteit i.h.k. van M&M's	Procesregisseur
Doel	Kan worden behaald
Economisch effect	Positief effect op de lange termijn
Omgevingsvisie/verordening	Worden nageleefd
Draagvlak bij gemeenten	Aanwezig

Rolomschrijving 3: provincie neemt een coördinerende en verbindende rol in het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten

In deze rolomschrijving gaat de provincie samen met de gemeenten daadwerkelijk kijken naar locaties waar arbeidsmigranten gehuisvest zouden kunnen werken. Verder wordt het beleid met betrekking tot arbeidsmigranten vanuit de provincie aangestuurd.

Door het oprichten van een taskforce die het vraagstuk van arbeidsmigranten integraal vanuit verschillende disciplines (wonen, economie, leefbaarheid, arbeidsmarkt, gezondheid) aanvliegt coördineert de provincie in dit vraagstuk de gemeenten en andere stakeholders.

Omdat de provincie in deze rolomschrijving het thema gaat coördineren is het financiële aspect van deze rolomschrijving hoog. De provincie trekt dit thema in zijn geheel naar zich toe en zal voor de oprichting voor een integrale aanpak bijvoorbeeld een taskforce moeten opzetten die zich alleen bezig gaat houden met het thema arbeidsmigranten. Er zal vanuit de provincie dus capaciteiten (M&M's) vrijgemaakt moeten worden om de coördinerende en verbindende rol goed uit te kunnen voeren. Door deze rolomschrijving vergroot je wel de kans dat het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten op een goede integrale manier provincie breed georganiseerd kan worden. Het economische effect is net als in de tweede rolomschrijving voor de lange termijn positief.

Door de huisvesting van arbeidsmigranten op een goede manier te organiseren, vergroot men de aantrekkingskracht van de provincie voor arbeidsmigranten en hierdoor draag je bij dat bedrijven beschikken over voldoende arbeidskrachten wat weer daarna ten goede komt aan de Gelderse economie. Door het thema integraal vanuit verschillend invalshoeken op te pakken vergroot je de kans dat ook arbeidsmigranten in Gelderland in een goede woon-werk klimaat vertoeven. Daarnaast is er ook vanuit de omgevingsverordening de mogelijkheid in deze rolomschrijving rekening te houden met de behoeftes van deze tijdelijke bewoners bij de bouw van nieuwe woningen. Ook is er binnen deze rolomschrijving de mogelijkheid om de doelstelling vanuit het Actieplan wonen omtrent het creëren van tweeduizend flexibele woningen te koppelen aan het realiseren van verblijfplaatsen voor arbeidsmigranten.

Het huisvesten van arbeidsmigranten is eigenlijk geen provinciale taak maar een gemeentelijke taak. Door een coördinerende rol op zich te nemen, neemt de provincie de rol van de gemeente over. Daarnaast geven de gemeenten in de uitgevoerde enquête aan een coördinerende rol vanuit de provincie niet gewenst en passend te vinden. In het kader van maatwerk vanuit de provincie bezien, is deze rolomschrijving niet gewenst bij de Gelderse gemeenten en is er voor deze rolomschrijving totaal geen draagvlak.

Tabel indicatoren rolomschrijving 3

Financiële aspect	Hoge kosten door aansturing
Capaciteit i.h.k. van M&M's	Taskforce opzetten
Doel	Kan worden behaald
Economisch effect	Positief effect op de lange termijn
Omgevingsvisie/verordening	Worden nageleefd
Draagvlak bij gemeenten	Niet aanwezig